

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (Ds 2024:16)

Statskontoret avstyrker promemorians huvudsakliga förslag om att införa ett fritidskort för barn och unga. Skälen är att reformen inte har föregåtts av en tillräckligt gedigen analys av konsekvenser och alternativ, samtidigt som den innebär ett omfattande statligt åtagande. Statskontoret ser också en risk för att reformen inte blir träffsäker. Slutligen ser Statskontoret även stora risker för felaktiga utbetalningar med det föreslagna systemet.

Den föreslagna reformen har inte föregåtts av en tillräcklig analys av konsekvenser och alternativ

Statskontoret anser att förslaget innebär en omfattande reform vad gäller kostnader för staten och påverkan på de myndigheter som föreslås ingå i systemet. En sådan reform kräver en gedigen analys och utredning av olika alternativa lösningar för att nå de önskade effekterna samt av de ekonomiska och andra konsekvenser av reformen. I det här fallet har regeringen inte genomfört någon utredning innan myndigheterna fick i uppdrag att påbörja arbetet med fritidskortet. Utgångspunkten i den aktuella promemorian är att ett fritidskort ska införas, i stället för att mer förutsättningslöst väga för- och nackdelar med reformen, och väga olika alternativ mot varandra. Statskontoret anser även att de konsekvensbeskrivningar som finns i promemorian inte är tillräckliga i förhållande till omfattningen av den föreslagna reformen.

Förslaget innebär att bygga upp en ny struktur som är kostsam för staten

Den föreslagna reformen innebär ett ökat statligt åtagande och uppbyggnad av en omfattande struktur för att administrera fritidskortet som inbegriper nya uppgifter för flera myndigheter.

Statskontoret anser att regeringen inte tillräckligt tydligt motiverat varför fritidskortet ska vara ett statligt åtagande. Ett tänkbart alternativ hade varit att fritidskortet införs på kommunal nivå. I promemorian lyfts exempel på kommuner som har gjort försök med olika typer av stöd för fritidsaktiviteter för barn och unga. I Norge infördes ett fritidskort som ett samarbete mellan staten och ett antal kommuner. Ett alternativ hade därmed varit att testa fritidskortet i ett antal kommuner innan det eventuellt genomförs i hela landet. På kommunal nivå finns också redan existerande strukturer som kan användas för att kanalisera stödet, såsom ekonomiskt bistånd.

Det finns också andra tänkbara alternativ för att uppnå de önskade effekterna med fritidskortet som inte kräver uppbyggnad av ett lika omfattande administrativt system och lika stora kostnader för staten. En möjlighet vore till exempel att stärka de organisationer och kommuner som tillhandahåller fritidsaktiviteter genom ökade statsbidrag.

Det finns en risk att fritidskortet inte blir träffsäkert

I promemorian föreslås att ett särskilt fritidskort med ett högre belopp ska lämnas till vårdnadshavare som har fått bostadsbidrag, för att ge särskilt stöd till barn och unga i ekonomiskt svaga hushåll. Men Statskontoret anser att det inte framstår som tillräckligt motiverat varför ett allmänt fritidskort för alla barn och unga ska införas när den huvudsakliga problembilden finns i hushåll med svag ekonomi. Ett generellt system riktat till samtliga barn och unga i en viss åldersgrupp är dessutom mycket mer kostsamt för staten.

Statskontoret ser en risk att fritidskortet i den föreslagna utformningen i hög grad kommer att användas av hushåll med god ekonomi. Därmed riskerar fritidskortet att främst komma barn och unga som redan deltar i fritidsaktiviteter till del. I Norge fanns det indikationer på att fritidskortet främst användes av hushåll med vårdnadshavare som hade löner över genomsnittet.¹ Statskontoret ser också att det finns en risk att en av de målgrupper som kanske har störst behov av fritidsaktiviteter, barn som är placerade i familjehem, inte får ta del av stödet. I promemorian föreslås att Socialstyrelsen ska utreda hur fritidskortet ska kunna komma dessa barn till del, men det är oklart huruvida detta kommer vara möjligt.

¹ NRK. (2022). *Langskuddet som bommet på målet*. (Hämtad 2024-09-10).
<https://www.nrk.no/ostfold/xl/krfs-hjertebarn-fritidskortet-skulle-hjelpe-fattige-familier--men-pengene-gar-til-de-som-tjener-bra-1.15842237/>

Det finns betydande risker för felaktiga utbetalningar

Statskontoret anser att det är viktigt att stödet utformas på ett sätt som minskar risken för att det kan utnyttjas i organiserad brottslighet, eller att det leder till andra typer av felaktiga utbetalningar.

Statskontoret har i en tidigare utredning redogjort för ett antal betydande risker för felaktiga utbetalningar. Vi ser att flera av dessa risker är aktuella att beakta i och med det föreslagna upplägget för fritidskortet som beskrivs i promemorian. En sådan risk är att det är svårare att säkerställa korrekta utbetalningar till ideella organisationer. Det beror bland annat på att det är svårare att granska deras ekonomi, och om de har hanterat stöden enligt villkoren. Dessutom pekar lagstiftningen inte på ett tydligt sätt ut vem eller vilka av föreningens företrädare som har ett ekonomiskt ansvar för föreningens verksamhet.² Utformningen av ett stöd som betalas ut i förskott kan också leda till felaktiga utbetalningar, eftersom det finns en risk att stödmottagaren inte genomför sitt åtagande.³ Statskontoret ser också att det finns en risk att barn som anmält sig till en aktivitet som betalats med hjälp av fritidskortet, sedan inte deltar i aktiviteten.

Därutöver ser Statskontoret en risk för att fritidskortet kan utnyttjas i organiserad brottslighet under tiden från att fritidskortet införs till dess att godkända utförare har prövats i enlighet med det nya demokrativillkoret för statsbidrag till civilsamhällesorganisationer som regeringen föreslår i prop. 2023/24:119. Enligt promemorian kommer alla utförare som kan ingå i utförrregistret för fritidskortet att ha prövats mot det nya demokrativillkoret 2026. Men det innebär en risk då förordningen om register över vissa utförare av fritidsaktiviteter för barn föreslås träda i kraft redan i augusti 2025.

Statskontoret ser positivt på förslaget om att inrätta ett företrädarregister men anser att frågan behöver utredas

I promemorian ges ett antal förslag på hur myndigheterna som ska hantera fritidskortet och utförrregistret bör arbeta för att säkerställa korrekta utbetalningar. Statskontoret ser positivt på bedömningen att det bör införas ett företrädarregister över företrädare för ideella organisationer, och att det vid ett sådant införande bör analyseras hur ett sådant register även kan omfatta godkända utförare inom ramen för fritidskortet. Som Statskontoret tidigare har konstaterat skulle det kunna underlätta att driva igenom återkrav. Men det framstår fortfarande som oklart om och hur ett sådant företrädarregister kommer genomföras, och om det kommer vara klart när reformen om fritidskort är tänkt att träda i kraft. Statskontoret har tidigare bedömt att det vore lämpligt att en särskild utredare får i uppdrag att utreda frågan

² Statskontoret. (2023:19). *Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer*, s. 27.

³ *Ibid*, s. 20.

om ett företrädarregister, eftersom det inbegriper principiellt viktiga frågor om föreningslivets reglering och villkor.⁴

Statskontoret noterar i sammanhanget också förslagen i det nyligen överlämnade betänkandet av 2022 års penningtvättsutredning. EU-reglering om penningtvätt innebär att Sverige kommer behöva införa ett register över verkliga huvudmän där även ideella föreningar ska ingå.⁵ Utredningsförslagets huvudsakliga syfte är att beivra penningtvätt men vi anser att regeringen i den fortsatta beredningen av såväl förslagen i promemorian som de som lämnats av 2022 års penningtvättsutredning bör beakta möjliga synergier vid ett eventuellt inrättande av ett företrädarregister över företrädare för ideella föreningar. Det framstår av flera skäl som önskvärt att i möjligaste mån undvika upprättandet av ett flertal statliga register med likartade syften över företrädare för ideella föreningar.

Vi konstaterar slutligen att även om ett företrädarregister införs så kvarstår flera utmaningar för att säkerställa korrekta utbetalningar inom ramen för fritidskortet.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Hanna André och utredare Natalie Verständig Axelius, föredragande, var närvarande vid den slutgiltiga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Natalie Verständig Axelius

⁴ Ibid, s. 40–41.

⁵ SOU 2024:58. *Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Volym 1.*